

**Гуринчук Тетяна,
Рудницька Неля Юріївна**

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

ЗАВДАННЯ І ЗМІСТ ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Розбудова України як вільної демократичної держави, становлення і розвиток громадянського суспільства неможливі без якісної цілеспрямованої підготовки школярів до життя і діяльності у такому суспільстві.

Державі потрібна свідомо, соціально активна особистість, готова до участі в процесах державотворення, до самостійного життєвого вибору на основі гуманістичних цінностей, до співпраці у громадянському суспільстві. Це обумовлює необхідність нового осмислення громадянського виховання учнів початкових класів [3; с. 2].

Мета статті полягає в аналізі змісту і завдань громадянського виховання й визначенні рівня сформованості громадянських, патріотичних і гуманістичних рис учнів початкових класів.

Проблемою громадського виховання особистості молодших школярів займалися: І.Бех, М.Боришевський, І.Зязюн, В.Кремень, В. Лозова, А. Скемська, Г. Троцько, К.Чорна, Г.Филипчук, та ін

Лозова В., Троцько Г. вказують, що «громадянське виховання – процес формування громадянськості як риси особистості, яка характеризується усвідомленням нею своїх прав і обов'язків у ставленні до держави, народу, законів, норм життя; турботою про благополуччя своєї країни, збереження людської цивілізації конкретними діями відповідно до власних переконань і цінностей» [2; с. 108]. В «Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності» зазначається, що «громадянське виховання – це процес формування громадянськості як інтегрованої якості особистості, що надає людині можливість відчувати себе морально, соціально, політико, юридично

дієздатною та захищеною» [1; с. 35]. Головна мета громадянського виховання - набуття молодими поколіннями соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування в молодших школярів рис громадянина України, розвиненої духовності, моральної, художньої, естетичної, правової, економічної культури.

Мета громадянського виховання реалізується через систему виховних завдань, до яких належить:

- забезпечення умов до самореалізації особистості, відповідно до її здібностей, суспільства та власних інтересів;
- формування громадянської свідомості і людської гідності;
- виховання правової культури;
- формування мовної культури;
- утвердження загальнолюдської культури;
- забезпечити повноцінний розвиток дітей;
- формування спеціальної активності та відповідальності;
- спонукання вихованців до активної протидії аморальності, правопорушення, бездуховності, антигромадянської діяльності.

Під час педагогічної практики ми провели дослідження, в якому взяли участь 11 учнів 3 класу і Хотинської ЗОШ I-II ступенів Березнівського р-ну Рівненської обл.

Для визначенні рівня сформованості громадянських, патріотичних і гуманістичних рис учнів початкових класів ми розробили картки спостереження. Громадянські риси включали в себе: відповідальність, почуття обов'язку; відповідальне ставлення до виконання громадянських доручень, відповідальне ставлення до навчання, успішність; активність на уроці та в позаурочний час; участь у вирішенні питань шкільної тематики; повага до прав і свобод людини. Гуманістичні риси: повага до старших (батьків, учителів, знайомих і незнайомих людей); повага до однолітків та менших дітей; справедливість, чесність; взаємодопомога, взаємопідтримка; повага до думок інших; любов до сім'ї, до довкілля. Патріотичні риси: любов до Батьківщини, до свого народу; знання історії України, рідного краю; шанобливе ставлення до державних символів України, до звичаїв та обрядів; дотримання народних традицій; знання народної творчості (переказів, легенд, притч, приказок, прислів'я).

Рівень сформованості громадянських якостей в учнів визначається залежно від набраної кількості балів:

- 38– 28 балів – високий рівень;
- 27 – 19 балів – середній рівень;
- менше 19 балів – низький рівень.

Після проведення дослідження ми визначили, що серед 11 досліджуваних високий рівень сформованості громадянської культури спостерігається у 9 (27%) дітей, середній - у 6 (55%) дітей, а в 2 (18%) дітей низький рівень.

У дітей досліджуваного класу найкраще розвинені гуманістичні риси. Вони поважають старших, однолітків та менших дітей, відзначаються справедливістю, чесністю, взаємодопомогою, взаємопідтримкою, поважають думки інших, люблять сім'ю, до докільця.

Більшості дітям притаманні такі патріотичні риси: любов до Батьківщини, до свого народу, знання історії України, рідного краю, шанобливе ставлення до державних символів України, дотримання народних традицій.

Особливу увагу вчителю даного класу потрібно звернути на розвиток громадянських рис, що й дало нам підстави для розроблення методичних рекомендацій щодо шляхів підвищення громадянської культури учнів початкових класів. Нами була розроблена диференційована система позакласної роботи для учнів, що включала в себе: форми організації громадянського виховання, орієнтовну тематику традиційних свят та виховних бесід.

I. Форми організації громадянського виховання учнів 1-4 класів: історичне віконце, виховні бесіди; екскурсії визначними місцями рідного села; словникова скринька, бабусина казка (українські народні казки); конкурси національних страв, пісні, танцю, одягу.

II. Орієнтовна тематика традиційних свят: «Кажуть, дитино, що мова наша солов'їна», «Шануй батька свого і матір свою, щоб довгими дні були твої на Землі», «Мамина пісня»; «Посвята у козачата», «Рідну землю, де живемо, Україною зовемо», "Свято рідної мови".

III. Орієнтовна тематика виховних бесід: «Україна – моя рідна Батьківщина», «Державна символіка України», «Твої права та обов'язки», «Рід, родина, рідня», «Патріотизм – нагальна потреба України», «Утверджую в собі людину – громадянина».

Ми вважаємо, що таким чином буде підвищуватися громадянська культура учнів початкових класів.

Отже, формування основ громадянської культури учнів початкових класів - це цілісний процес виховання в молодшого школяра гуманістичного ставлення до людського оточення, до держави, людства в цілому, відповідальності, яка передбачає дотримання державних і суспільних законів, правил життєдіяльності, а також соціальної взаємодії в суспільстві.

Список використаної літератури

1. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // Науково-методичний журнал. - Вип. 1. – Харків: ХОНМІБО, 2005. – С. 35.
2. Лозова В., Троцько Г. Теоретичні основи виховання і навчання: Навчальний посібник. – 2-е вид. – Харків: «ОВС», 2002. – 400 с.
3. Скемська А. Формування громадянської компетентності учнів // Початкова освіта. – 2010. - №37. – С. 2.